

Barbara Łysik¹
Tarnowskie Góry

NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ INTELEKTUALNA JAKO PERYFERIE?

W nurt papieskiego nauczania o „peryferiach” wpisuje się także kwestia niepełnosprawności, szczególnie zaś niepełnosprawności intelektualnej. Franciszek w adhortacji programowej *Evangelii gaudium* wzywa do „wyjścia z własnej wygody i zdobycia się na odwagę, by dotrzeć na wszystkie peryferie potrzebujące światła Ewangelii”².

Problem niepełnosprawnych we współczesnych społeczeństwach wydaje się dość skomplikowany. Z jednej strony wiek XXI przyniósł szereg udogodnień, powszechnie głoszonej tolerancji i ogólnych działań służących integracji międzyludzkiej. Z drugiej jednak strony coraz wyraźniejszy staje się podział o fundamentach utylitarystycznych – liczy się to, co użyteczne. Niepełnosprawni intelektualnie często już wstępnie nie kwalifikują się do tych kategorii.

W końcu niezwykle ciekawym zagadnieniem jest miejsce osób niepełnosprawnych intelektualnie w Kościele. W nauczaniu kolejnych papieży oraz Soboru Watykańskiego II wielokrotnie pojawiał się ten temat. Powtórzoną przez papieża Franciszka opcję na rzecz ubogich można również odczytać

---

¹ Barbara Łysik – doktor nauk teologicznych w zakresie misjologii; absolwentka teologii na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego (2006); doktorat z misjologii na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego (2012); autorka publikacji *Misyjny wymiar Kościoła gliwickiego* (Opole 2013); członek Stowarzyszenia Misjologów Polskich; nauczyciel religii i oligofrenopedagog w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Tarnowskich Górach.

² Franciszek, Adhortacja *Evangelii gaudium* (2013), [dalej: EG], 20.

w takich egzystencjalnych kategoriach. Niepełnosprawność często właśnie jest odbierana jako pewna forma ubóstwa fizycznego czy psychicznego. Zatem jak nauczanie Kościoła ma się do rzeczywistej praktyki w tym temacie? Czy we wspólnocie Kościoła niepełnosprawni są pełnoprawnymi członkami czy raczej tworzone są dla nich pewne grupy z góry określające ich dysfunkcje? Jak wygląda głoszenie Ewangelii niepełnosprawnym intelektualnie – czy „naprawdę nam zależy, by jej piękno zostało lepiej dostrzeżone i przyjęte przez wszystkich?”³.

NIEPEŁNOSPRAWNY JAKO TEN „INNY”

Pojęcie „inności” względem samego siebie i względem drugiego człowieka zostało dobrze określone przez ks. Józefa Tischnera w jego teorii personalistycznej, gdzie czytamy: „Podstawowym doświadczeniem osobowym i zarazem warunkiem możliwości genezy konstytutywnej Ja w jego «byciu-sobą» jest doświadczenie innego. Doświadczenie to ma dwie strony: ja jestem «inny niż inni», «inni są inni niż ja»”⁴. Każdy z nas jest zatem „inny”. W przypadku jednak osób niepełnosprawnych owa „inność” posiada jeszcze mocniejszy akcent i przybiera na sile w zależności od stopnia niepełnosprawności. Podmiotowe spojrzenie na człowieka jest kluczem. Każdy, bez względu na uwarunkowania fizyczne, psychiczne czy intelektualne, jest bytem osobowym i tym samym celem wszelkiego działania. Wchodzenie zaś w poszczególne etapy życia ludzkiego i związane z tym zmiany są wpisane w ludzkie „stawanie się”, które jest składową ludzkiego „być”⁵.

Sama definicja niepełnosprawności intelektualnej przechodziła na przestrzeni lat wiele modyfikacji. Zresztą przez dłuższy czas używano raczej terminu „upośledzenie umysłowe”. Odejście od tego terminu jest niezwykle pozytywnym symptomem ostatnich lat, który przekłada się także na stopniową zmianę postrzegania osób niepełnosprawnych intelektualnie. Klasyczna definicja H.J. Grossmana z 1985 roku wskazuje na cztery stopnie niepełnosprawności intelektualnej, uzależnione od obliczonego ilorazu inteligencji. I tak wyróżniamy stopień upośledzenia umysłowego: lekki, umiarkowany, znaczny i głęboki. Na początku lat 90. XX wieku doszło do jeszcze większego sprecyzowania definicji upośledzenia umysłowego. Ruth Luckasson podała definicję, w której prócz dysfunkcji na tle intelektualnym należy brać pod uwagę także trudności w społecznym funkcjonowaniu jednostki, na przykład: czynności samoobsługowe, porozumiewanie się, relacje społeczne, samodzielność, troska o zdrowie i bezpieczeństwo, korzystanie z dóbr kultury.

³ EG, 42.

⁴ J. Tischner, *Spór o istnienie człowieka*, Kraków 1998, s. 221.

⁵ Por. S. Chrobak, *W poszukiwaniu innego – nadzieja chrześcijańska nadzieją dla człowieka*, w: *Wobec odmienności...? Pedagogiczne konotacje*, red. M. Dycht, L. Marszałek, Warszawa 2008, s. 22.

Od tego momentu powoli zaczęto odchodzić od używania terminu „upośledzenie umysłowe” na rzecz „niepełnosprawności intelektualnej”⁶.

Owa „inność” każdego z nas nasuwa także pytanie o formy przekazu Ewangelii. W przypadku osób niepełnosprawnych intelektualnie kluczowe jest dostosowanie niezmiennych treści Dobrej Nowiny do możliwości percepcyjnych i innych uwarunkowań konkretnego człowieka. Zasady indywidualizacji i stopniowania trudności są koniecznym warunkiem ewangelizacji. Zawsze jednak należy pamiętać, iż ostatecznym promotorem wszystkich naszych zabiegów ewangelizacyjnych jest Duch Święty. Adhortacja *Evangelii gaudium* w obrazowy sposób przedstawia tę zależność: „Słowo ma w sobie potencjał, którego nie możemy przewidzieć. Ewangelia mówi o nasieniu, które posiane, samo rośnie, nawet jeśli rolnik śpi (por. Mk 4,26–29). Kościół musi przyjąć tę nieuchwytną wolność Słowa skutecznego na swój sposób, w bardzo różnych formach, wymykających się naszym przewidywaniom i łamiących nasze schematy”⁷.

Dokumenty Kościoła wielokrotnie podkreślają konieczność zastosowania zasady indywidualizacji czy dostosowania przekazu treści Ewangelii do konkretnego człowieka. Sobór Watykański II w swoim nauczaniu, a szczególnie w konstytucji *Gaudium et spes*, podkreślił godność osoby ludzkiej, każdej osoby ludzkiej, bez względu na jej stan psychofizyczny, intelektualny czy warunki, w jakich się znajduje. Podobnie nauczanie papieża Jana Pawła II było wielką afirmacją osoby ludzkiej, którą w programowej swej encyklice nazwał „drogą Kościoła”⁸. Dokumenty katechetyczne wpisują się w nurt tejsze retoryki, wypowiadając się na temat przekazu Ewangelii dla osób niepełnosprawnych intelektualnie. *Dyrektorium ogólne o katechizacji* podkreśla, że należy dostosowywać treść przekazu wiary do konkretnego człowieka, „tak, by stał się on [przekaz wiary – B.Ł.] jakby zdrowym i odpowiednim pokarmem”⁹.

Spojrzenie na niepełnosprawnych intelektualnie jako na „innych” wiąże się z wieloma aspektami życia. „Tymczasem osoba z niepełnosprawnością intelektualną jest beneficjentem wszystkich wolności i praw, które przysługują ludziom pełnosprawnym. Nawet osoba z głęboką wieloraką niepełnosprawnością, dotyczącą sfery ruchowej, zmysłów, świadomości poznawczej, komunikowania się, jest podmiotem praw człowieka. Niestety, społeczeństwo odmawia tym osobom możliwości korzystania z przysługujących każdemu człowiekowi wolności i praw. Osoby z niepełnosprawnością intelektualną należą do najbardziej narażonej na

⁶ M. Zima-Parjaszewska, *Niepełnosprawność intelektualna jako przesłanka dyskryminacji*, http://www.tea.org.pl/userfiles/file/Seminaria/Niepelnosprawnoszcz_20Intelektualna_MZima_TEA.pdf [dostęp: 14.07.2016].

⁷ EG, 22.

⁸ Jan Paweł II, Encyklika *Redemptor hominis* (1979), 14.

⁹ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji* [dalej: DOK], Poznań 1988, s. 169.

dyskryminację grupy społecznej”¹⁰. Przypadki dyskryminacji społecznej przenoszą się często także na inne sfery życia. Zdarza się, iż brak miejsca w społeczeństwie dla osoby niepełnosprawnej intelektualnie powoduje wycofanie się tej osoby z życia we wspólnocie ludzi, także we wspólnocie Kościoła. Przyczyn takiego stanu rzeczy może być wiele, do najważniejszych można zaliczyć: trudności logistyczne, brak otwartości ze strony społeczeństwa, brak odpowiednio dostosowanej oferty dla osób niepełnosprawnych intelektualnie.

NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ INTELEKTUALNA NA „PERYFERIACH” WSPÓLNOTY KOŚCIOŁA?

Miejsce osób niepełnosprawnych intelektualnie w społeczeństwie ulega zmianie na lepsze, patrząc z perspektywy czasu. Wiele jednak jest jeszcze do zrobienia. Celem niniejszego opracowania nie jest szczegółowa analiza tego problemu, ale raczej podjęcie zagadnienia postrzegania i miejsca osób niepełnosprawnych intelektualnie we wspólnocie Kościoła.

Przyglądając się historii chrześcijaństwa, widać jasno, iż działania ludzi Kościoła od samego początku skierowane były szczególnie na tych, którzy potrzebowali wsparcia i pomocy. Słowa i czyny Jezusa w wielu miejscach Ewangelii ukazują pierwszeństwo „tych najmniejszych”. Program ośmiu błogosławieństw jest kluczowy dla zrozumienia tematu (por. Mt 25,34–36). W późniejszych wiekach tworzące się zakony i instytucje charytatywne stały się pionierami w trosce o niepełnosprawnych. „Po różnych historycznych perturbacjach zadanie to realizuje Kościół do dzisiaj. W dobie obecnej, troska Kościoła o niepełnosprawnych nie kończy się jednak na tworzeniu dla nich ochronek i zabezpieczeniu samej opieki bytowej”¹¹. Rozwój nauk o człowieku i innych dyscyplin naukowych, szczególnie tych pedagogicznych, przyczynił się do coraz większego zainteresowania kwestią niepełnosprawności. Kościół, mając niejako wpisaną w swoje DNA troskę o chorych i niepełnosprawnych, stara się nieustannie korzystać z osiągnięć medycyny, nauk humanistycznych, pedagogiki i psychologii, aby adekwatnie reagować na potrzeby czasu.

Ciekawe jest zestawienie analizy dokumentów Kościoła na gruncie polskim, przedstawione przez K. Sosnę, w kwestii katechizacji osób niepełnosprawnych intelektualnie¹². Uchwały II Polskiego Synodu Plenarnego w niewielkim stopniu poruszają ten temat. W dokumencie *Szkoła i uniwersytet w życiu Kościoła* wspomniany synod wprost odnosi się do katechizacji osób niepełnosprawnych, podając:

¹⁰ M. Zima-Parjaszewska, *Niepełnosprawność intelektualna jako przesłanka dyskryminacji...*, [dostęp: 14.07.2016].

¹¹ K. Sosna, *Niepełnosprawni w polskiej katechezie*, w: *Etyczne i duchowe potrzeby osób niepełnosprawnych*, red. R. Buchta, K. Sosna, Katowice 2007, s. 120.

¹² Tamże, s. 125.

„[...] synod przypomina wszystkim proboszczom obowiązek szczególnej troski o katechezę osób niepełnosprawnych fizycznie i umysłowo. Obowiązek ten nakłada kanon 777. Katecheza osób niepełnosprawnych, podjęta z ewangelicznym oddaniem i miłością, stanowi wielkie bogactwo wspólnoty parafialnej”¹³. W innych miejscach dokumentów synodalnych wielokrotnie jest mowa o trosce względem potrzebujących oraz o pełnionych przez Kościół dziełach miłosierdzia¹⁴.

Dokumenty Kościoła o charakterze powszechnym, szczególnie od II połowy XX wieku, podejmują temat niepełnosprawnych intelektualnie w życiu Kościoła. Najczęściej kwestia ta wiązana jest z katechezą specjalną. Przywoływanie wszystkich tekstów nawiązujących do podjętego zagadnienia zajęłoby zbyt wiele miejsca, dlatego też zostaną przytoczone tylko wybrane. Sobór Watykański II, odczytując „znaki czasu”, w wielu miejscach podkreśla godność i szacunek dla każdej osoby ludzkiej. W konstytucji duszpasterskiej o Kościele czytamy: „Sobór kładzie silny nacisk na szacunek dla człowieka, tak by poszczególni ludzie bezwzględnie uznawali każdego bez wyjątku bliźniego za drugiego siebie, zważając przede wszystkim na jego życie i środki konieczne do jego godnego prowadzenia”¹⁵. Z kolei deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim podkreśla w wielu miejscach, że „wszyscy ludzie, bez względu na rasę, pochodzenie społeczne i wiek, jako cieszący się godnością osoby, posiadają nienaruszalne prawo do wychowania”¹⁶ oraz że „wszyscy chrześcijanie mają prawo do wychowania chrześcijańskiego, ponieważ nazywają się dziećmi Bożymi i są nimi”¹⁷.

Pontyfikat i nauczanie św. Jana Pawła II były wielką afirmacją godności człowieka stworzonego na obraz i podobieństwo Stwórcy. W wielu dokumentach papieskich, przemówieniach i spotkaniach z ludźmi pojawiała się kwestia miejsca i roli osób niepełnosprawnych intelektualnie w Kościele. Jednym z bardziej charakterystycznych tekstów jest fragment z adhortacji *Catechesi tradendae*, poświęcony osobom upośledzonym w kontekście ich katechizacji. Papież pisał: „Mają oni prawo tak samo, jak ich rówieśnicy, poznać «tajemnicę wiary». Większe trudności, na jakie napotykają, zwiększają jeszcze zasługę ich własnych wysiłków, jak i wysiłków ich wychowawców”¹⁸. Wiele dobrego w postrzeganiu osób niepełnosprawnych wniósł także fragment posynodalnej adhortacji *Sacramentum caritatis* Benedykta XVI, w którym jednoznacznie zaapelował on o zniesienie barier architektonicznych w Kościołach, w celu umożliwienia niepełnosprawnym udziału we

¹³ II Polski Synod Plenarny, *Szkola i uniwersytet w życiu Kościoła*, p. 62.

¹⁴ Więcej na ten temat por. A. Kiciński, *Synody-Niepełnosprawni-Eucharystia*, <http://www.katecheza.diecezja.siedlce.pl/userfiles/3/File/2013/Kicinski%20Synody%20-%20Eucharystia%20-%20Niepełnosprawni.pdf> [dostęp: 15.07.2016].

¹⁵ Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 1968, 24.

¹⁶ Sobór Watykański II, Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 1968, 1.

¹⁷ Tamże, p. 2.

¹⁸ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae* (1980), 41.

wspólnotowym przeżywaniu swojej wiary. A także, co bardziej dotyczy podjętego tematu, wezwanie papieża, aby „zapewnić Komunię eucharystyczną, na tyle, na ile jest to możliwe, osobom upośledzonym umysłowo, ochrzczonym i bierzmowanym: otrzymują one Eucharystię w wierze, również w wierze ich rodziny lub wspólnoty, która im towarzyszy”¹⁹. Słowa te są wielkim wsparciem dla rodzin osób niepełnosprawnych, dla nich samych, a także dla osób przygotowujących ich do przyjęcia sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego.

Rozpatrując zagadnienie „peryferyzacji” niepełnosprawności intelektualnej w Kościele, widać jasno, iż nauczanie Magisterium w sposób wyraźny umieszcza niepełnosprawnych w sercu Kościoła. Często jednak temat ten jest podejmowany w ramach katechizacji specjalistycznej, która przecież jest metodą oddziaływania na pewną grupę ludzi w ściśle określonych ramach wiekowych. Co zatem z duszpasterstwem osób niepełnosprawnych intelektualnie po zakończeniu przez nich katechizacji?

BLASKI I CIENIE KATECHIZACJI/EWANGELIZACJI NIEPEŁNOSPRAWNYCH INTELEKTUALNIE W POLSCE

Katecheza specjalna w swojej praktyce obejmuje troskę o religijne wychowanie osób odbiegających od normy, w tym także osób niepełnosprawnych intelektualnie. W zależności od stopnia upośledzenia, czyli możliwości konkretnej osoby oraz otaczających ją uwarunkowań, przekaz orędzia Ewangelii powinien być dostosowany do adresata. Papież Franciszek, powołując się na adhortację *Familiaris consortio*, tak pisze na ten temat: „Dlatego też, nie pomniejszając wartości ewangelicznego ideału, należy z miłosierdziem i cierpliwością towarzyszyć możliwym etapom rozwoju osób formujących się dzień po dniu”²⁰.

Katecheza osób niepełnosprawnych intelektualnie musi kierować się odpowiednimi celami, metodami oraz środkami, analogicznie do pedagogiki specjalnej, z której zresztą korzysta²¹. *Dyrektorium ogólne o katechizacji* podkreśla, że każda osoba, bez względu na swoje ograniczenia, jest powołana i zdolna do wzrastania w świętości²². *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* z 2010 roku w sposób dość szeroki przedstawia zagadnienia dotyczące katechezy specjalnej. Znajdujemy tam stwierdzenie, iż w misję Jezusa głoszenia Dobrej Nowiny w szczególności ludziom cierpiącym wpisuje się katecheza osób z niepełnosprawnością intelektualną, która jest ciągle rozwijana przez Magisterium

¹⁹ Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Sacramentum caritatis* (2007), 58.

²⁰ EG, 44.

²¹ Więcej zob. R. Chałupniak, *Katecheza specjalna – w centrum czy na marginesie działalności katechetycznej Kościoła?*, (w:) *Katecheza specjalna dzisiaj. Problemy i wyzwania*, red. J. Stala, Kielce 2003, s. 16.

²² DOK, p. 189.

Kościoła²³. Powołując się zatem na rozwój tej dziedziny katechezy, spróbujmy przyjrzeć się stanowi katechizacji osób niepełnosprawnych intelektualnie w chwili obecnej.

Z pewnością w ciągu ostatnich lat dokonało się w katechezie specjalnej dużo pozytywnych zmian. Również jeśli chodzi o przygotowanie, wykształcenie i formację katechetów specjalnych. Coraz częściej pojawiają się na rynku podręczniki do katechezy i materiały przeznaczone do pracy z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie o różnym stopniu upośledzenia²⁴. Fakt ten wart jest podkreślenia, gdyż jak podaje K. Sosna jeszcze do niedawna działalność w zakresie katechezy specjalnej była raczej spontanicznym wytworem samych katechetów – praktyków²⁵.

Z punktu widzenia praktyka – katechety specjalnego, powoli dochodzi do przełamania pewnych stereotypów, czy wręcz przyzwyczajęń, dotyczących katechezy osób niepełnosprawnych intelektualnie. O ile dzieci i młodzież niepełnosprawna intelektualnie, objęci obowiązkiem szkolnym, do pewnego wieku mają zagwarantowaną katechezę w ramach zajęć szkolnych, o tyle po ukończeniu tego etapu rzadko zauważa się, aby były jakieś formy duszpasterstwa przy parafiach, w których mogliby oni się odnaleźć. Coraz więcej jednak pojawia się takich inicjatyw na polu diecezjalnym, gdzie tworzone są Duszpasterstwa Osób Niepełnosprawnych Intelektualnie²⁶.

Ważnym elementem katechezy jest wychowanie sakramentalne. W przeszłości w przypadku osób niepełnosprawnych intelektualnie etap ten był bardzo często zaniewany. Do dziś spotyka się młodzież, a nawet dorosłych, którzy nie przystąpili do sakramentów, mimo że chcieli. Mało tego, nawet teraz jeszcze zdarzają się przypadki odmowy udzielenia sakramentu osobie niepełnosprawnej intelektualnie. Częstym powodem jest ograniczona sprawność intelektualna, zdolność poznania i świadomość. Do przezwyciężenia takiego myślenia potrzebne jest właściwe zrozumienie i odnowa samej sakramentologii, aby nie traktować sakramentu jako swoistej nagrody. Jak podaje A. Kiciński: „Odnowa sakramentologii, która ukazuje sakramenty jako osobowe akty Chrystusa, jest szczególnie ważna dla katechezy osób z niepełnosprawnością intelektualną, pomaga im bowiem przezwyciężyć trudności z przystępowaniem do sakramentów”²⁷.

²³ Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2010, s. 105.

²⁴ Zob. Seria „W ramionach Ojca”, red. A. Kielar, J. Tomczak, *Katecheza osób w szczególnych sytuacjach. Propozycja programu*, red. Z. Brzezinka, Katowice 2001.

²⁵ K. Sosna, *Niepełnosprawni w polskiej katechezie...*, s. 124.

²⁶ Na przykład archidiecezje: warszawska, krakowska, łódzka; diecezje: zamojsko-lubaczowska, legnicka, elbląska.

²⁷ A. Kiciński, *Katecheza osób z niepełnosprawnością intelektualną w Polsce po Soborze Watykańskim II*, Lublin 2007, s. 43.

NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ POLEM MISYJNYM?

Analizując kwestię katechezy osób niepełnosprawnych intelektualnie, pojawia się pytanie: czy przestrzeń ta jest w Kościele polem misyjnym? Często bowiem niepełnosprawni są postrzegani jako osoby, które nie spełniają wyznaczonych kryteriów społecznych, intelektualnych, a może i religijnych. Nie mieszczą się oni w schematach, do których przywykliśmy i które uważamy za normę. Natomiast głównym przesłaniem Ewangelii „jest troska o najsłabszych i najuboższych [...]”. Każdy chrześcijanin może zapytać siebie o własne zaangażowanie na tym polu, o to, czy przypadkiem nie przechodzi obok potrzebującego obojętnie”²⁸.

Podjmując temat niepełnosprawności intelektualnej jako pola misyjnego w Kościele, trzeba mieć na uwadze, iż orędzie Ewangelii musi być dostosowane do możliwości i uwarunkowań konkretnego człowieka. Formy przekazu Dobrej Nowiny, metody i środki odgrywają ogromną rolę. Czasem nawet potrzeba rezygnacji z intelektualnego przekazu wiary na rzecz budowania atmosfery religijnej wśród osób niepełnosprawnych intelektualnie, szczególnie w głębszych stopniach upośledzenia. Stąd ważna jest postawa księży, katechetów i osób zaangażowanych w pracę z niepełnosprawnymi.

W myśl nauczania papieża Franciszka z jego adhortacji programowej *Ewangelii gaudium* adekwatne wydają się słowa o Kościele otwartych drzwi, którego głównym zadaniem jest „wyjść ku innym, aby dotrzeć do ludzkich peryferii [...]”. Często lepiej zwolnić kroku, porzucić niepokój, aby spojrzeć w oczy i słuchać, albo odłożyć pilne sprawy, aby towarzyszyć człowiekowi, który pozostał na skraju drogi”²⁹.

INTELLECTUAL DISABILITY AS A PERIPHERY?

Summary

The Church always took measures for people in need of support and assistance. Teaching successive popes and the Second Vatican Council repeatedly undertook the subject. Recalled by Pope Francis option for the poor it can be read in terms of the existential. Disability because it is often perceived as a form of poverty, physical or mental. Therefore, as the Church's teaching is the actual practice in this topic? Or the community of the Church with disabilities are full members or rather are created for them to certain groups in advance to determine their dysfunctions?

This article addresses the issue of intellectual disability as a special space to proclaim the Gospel. Also tries to answer the question whether this space is not a field mission of the Church.

²⁸ R. Chałupniak, *Katecheza specjalna...*, s. 26.

²⁹ EG, 46.

Słowa kluczowe: niepełnosprawność intelektualna, papież Franciszek, katecheza niepełnosprawnych, peryferie

Keywords: intellectual disability, Pope Francis, catechesis disabled, periphery

BIBLIOGRAFIA

- II Polski Synod Plenarny, *Szkola i uniwersytet w życiu Kościoła i narodu* (1991–1999).
Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Sacramentum caritatis*, 2007.
- Chałupniak R., *Katecheza specjalna – w centrum czy na marginesie działalności katechetycznej Kościoła?*, w: *Katecheza specjalna dzisiaj. Problemy i wyzwania*, red. J. Stala, Kielce 2003.
- Chrobak S., *W poszukiwaniu innego – nadzieja chrześcijańska nadzieją dla człowieka, w: Wobec odmienności...? Pedagogiczne konotacje*, red. M. Dycht, L. Marszałek, Warszawa 2008.
- Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* (2013).
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae* (1979).
- Jan Paweł II, Encyklika *Redemptor hominis* (1979).
- Kiciński A., *Katecheza osób z niepełnosprawnością intelektualną w Polsce po Soborze Watykańskim II*, Lublin 2007.
- Kiciński A., *Synody – Niepełnosprawni – Eucharystia*, <http://www.katecheza.diecezja.siedlce.pl/userfiles/3/File/2013/Kicinski%20Synody%20-%20Eucharystia%20-%20Niepelnosprawni.pdf> [dostęp: 15.07.2016].
- Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2010.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Poznań 1988.
- Sobór Watykański II, Konstytucja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 1968.
- Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 1968.
- Sosna K., *Niepełnosprawni w polskiej katechezie*, w: *Etyczne i duchowe potrzeby osób niepełnosprawnych*, red. R. Buchta, K. Sosna, Katowice 2007.
- Tischner J., *Spór o istnienie człowieka*, Kraków 1998.
- W ramionach Ojca*, red. A. Kielar, J. Tomczak, Gniezno 2002.
- Zima-Parjaszewska M., *Niepełnosprawność intelektualna jako przesłanka dyskryminacji*, http://www.tea.org.pl/userfiles/file/Seminaria/Niepelnosprawnosc_%20Intelektualna_MZima_TEA.pdf [dostęp: 14.07.2016].